

De accountant in een ander klimaat

Economie is de wetenschap die de mens bestudeert in zijn streven naar welvaart. Zo staat het in het basisboek economie dat ik heb moeten bestuderen tijdens mijn opleiding aan de meao. En bij het realiseren van die welvaart draait het om de inzet van schaarse en alternatief aanwendbare middelen.

Deze middelen kunnen voor meerdere doelen worden ingezet. Het gaat dus ook om het maken van keuzes. Bij deze schaarse middelen wordt door meniggeen direct gedacht aan geld. Economie is voor hen een wetenschap waar geld centraal staat. Maar in hetzelfde basisboek economie wordt aan de jonge student uitgelegd dat vier productiefactoren worden onderscheiden: arbeid, kapitaal, natuur en ondernemingszin. En dan gebeurt daarna iets bijzonders. In het vervolg van hetzelfde boek wordt nog uitsluitend ingegaan op de productiefactor kapitaal. En die trend werd in het daaropvolgend onderwijs voortgezet. Dus ja, in de economische wetenschap lijkt inderdaad geld – het monetaire aspect – centraal te staan.

Toch zijn er de laatste jaren andere ontwikkelingen op gang gekomen. Er zijn organisaties ontstaan die aandacht vragen voor de rol van de onderneming als onderdeel van met maatschappelijk voortbrengingsproces. Een treffend voorbeeld daarvan is de *World Business Council of Sustainable Development*, maar er zijn er meer. Op universiteiten worden in toenemende mate ook de andere productiefactoren in onderzoek en onderwijs betrokken. Leaders van grote ondernemingen zien in dat ondernemingen meer doen dan het creëren van aandeelhouderswaarde alleen. Het begrip maatschappelijke waardecreatie heeft zijn intrede gedaan. In Nederland is de *Dutch Sustainable Growth Coalition* opgericht en zijn financiële instellingen een samenwerking aangegaan in het *Platform for Climate Accounting Financials*. Zelfs in Amerika – de bakermat van het *shareholder oriented* denken – hebben leiders van een groep grote ondernemingen onlangs publiekelijk de belangrijke maatschappelijke rol van ondernemingen onderschreven.

Uitgangspunt in het voorgaande is dat ondernemingen een belangrijke maatschappelijke rol hebben. Zij zetten naast de productiefactor kapitaal ook arbeid, natuur en ondernemingszin in. Alle vier productiefactoren die door het maatschappelijk verkeer worden ingebracht. Dan is het volstrekt logisch dat deze ondernemingen verantwoording afleggen over de wijze waarop deze productiefactoren zijn ingezet en wat het daarmee behaalde maatschappelijke rendement is. Ook deze trend is de laatste decennia duidelijk waarneembaar: ondernemingen leggen verantwoording af door middel van duurzaamheidsverslagen en/of geïntegreerde jaarverslagen.

Als dit vanuit een accountantsperspectief wordt bekeken, dan is in ieder geval sprake van twee partijen: de onderneming en het maatschappelijk verkeer. In de relatie onderneming en maatschappelijk verkeer heeft het maatschappelijk verkeer – vanwege het belang dat daaraan wordt gehecht – bij wet laten vastleggen dat ondernemingen jaarlijks verslag doen van de financiële gang van zaken. Omdat daarbij sprake kan zijn van al dan niet bewuste fouten, is ook in de wet opgenomen dat deze verslaggeving wordt gecontroleerd door een onafhankelijke deskundige: de accountant, de derde partij. Nu het belang van informatie over de inzet van de overige productiefactoren toeneemt en ondernemingen hierover verslag uitbrengen, komt weer de vraag op naar een derde partij.

In de leerboeken die ik heb gebruikt tijdens mijn opleiding tot registeraccountant staat de maatschappelijke rol van de accountant centraal. De accountant is de vertrouwenspersoon van het maatschappelijk verkeer. Als dit zo is, en als ondernemingen hun maatschappelijke rol expliciteren en inzicht (willen) geven in hun maatschappelijke waardecreatie, en als het maatschappelijk verkeer (waaronder de overheid) zich in toenemende mate zorgen maakt over relevante vraagstukken als kinderarbeid, uitputting van natuurlijke bronnen en klimaatverandering, dan sluit de beperkte opvatting dat de accountant uitsluitend verantwoordelijk is voor de controle van de financiële verantwoording, niet meer aan op de maatschappelijke rol die de accountant is toegedicht.

In *The Global Risks Report 2019* van het *World Economic Forum* staan de klimaatgerelateerde risico's hoog genoteerd. De invloed daarvan op tal van andere risicofactoren is overweldigend. Deze risico's hebben de aandacht van de Verenigde Naties (*Sustainable Development Goal 13*), van de EU en van de Nederlandse overheid. De gevolgen van klimaatverandering kunnen volgens velen desastreus zijn voor de planeet, de economie en dus de samenleving.

Dit leidt tot twee vragen waarop ik geen antwoord heb, maar die door hun redactie inzicht geven in de visie die ik op dit vlak aanhang. De financiële verslaggeving door ondernemingen is in onwaarschijnlijk dikke wetboeken tot op de millimeter ingekaderd en voorgeschreven en accountantscontrole is voor veel ondernemingen een plicht. Hoe kan het dan dat een fenomeen als klimaatverandering, met een zo grote impact en een zo groot belang, niet leidt tot dikke wetboeken met een tot in detail uitgewerkt verslaggevingskader, aangevuld met een verplichte accountantscontrole? En hoe kan het dat er anno 2019 nog accountants zijn, die in dit kader hun belangrijke rol met zijn uitdagingen voor de beroepsgroep niet (willen) zien?

Deel dit artikel

f in

Prof. dr. Dick de Waard RA MA is als hoogleraar auditing verbonden aan de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Rijksuniversiteit Groningen en als buitengewoon hoogleraar maatschappelijk verantwoord ondernemen aan de Faculteit der Sociale en Economische Wetenschappen van University of Curaçao dr. Moises da Costa Gomez.